

A KÉT CARNEGIE-JELENTÉS:

Az 1913-as és az 1921-es balkáni expedíció

MAGYAR VIVIEN

Nadine Akhund előadása a Közép-európai Egyetem Történelem Tanszékén, 2012. április 25-én

Írásomban a *Carnegie Endowment for International Peace* két balkáni expedíciójának körülményeit és hatásait vizsgálom, összehasonlítva egymással az 1913-as és 1921-es utakat. Áttekintem az utazások és a róluk írott jelentések újszerű szemléletmódját a nemzetközi ügyekkel kapcsolatban.

Kulcsszavak: Balkán, Albánia, internacionalizmus, békemozgalom, civil, CEIP

*

Előadásában *Nadine Akhund*, az *Université Paris la Sorbonne* kutatója és az *International Commission of Historical Slavic Studies* tagja két jelentést elemez, melyek a Carnegie Endowment for International Peace által a Balkánra küldött kutatóbizottságok tapasztalatairól szólnak. Dr. Akhund részletesen beszél az 1913-as és 1921-es jelentésekről, és olyan különböző szempontokból hasonlítja össze őket, mint kezdeményezésük és elkészülésük körülményei, főbb céljaik, a nemzetközi kapcsolatokra tett hatásuk és sikerük mértéke. Felhívja a figyelmet a két jelentés meglepően modern és újító jellegű hozzáállására a nemzetközi ügyekhez, valamint egyedülálló megfigyeléseikre a balkáni háború a civil lakosságra tett társadalmi, gazdasági és pszichológiai hatásairól.

1910-ben *Andrew Carnegie* megalapította az Egyesült Államokban székelő *Carnegie Endowment for International Peace*-t (CEIP)¹, melynek céljai a nemzetközi törvények beiktatásának támogatása és szervezetek létrehozása a békemozgalom intézményesítésének előremozdításáért. Céljai között van a diplomatikus módon történő kollektív beavatkozás támogatása, mely magába foglalja az Egyesült Államok bevonását a nemzetközi ügyekbe. Eszközeik közé tartozik a háború civilekre tett hatásának tanulmányozása és az oktatás használata a közvélemény formálásának érdekében. Ezért vonzotta a CEIP-t a balkáni kérdés és ezért avatkozott be 1913-ban és 1921-ben.

Az erről a két beavatkozásról írt jelentések egy újfajta nemzetközi együttműködésre tett kísérlet példái. 1913-ban *Nicholas Butler* a CEIP-től kutatóbizottságot küldött a Balkánra, hogy megvizsgálják a területen fennálló körülményeket, és az egész világon közvetítsék, amit találtak. A bizottság feladata az volt, hogy felfedjék az igazságot a régióban elkövetett mészárlásokkal és atrocitásokkal kapcsolatban,² megkeressék azokat, akiket felelősségre lehet vonni a tragédiákért, és tanuljanak a háborús szituáció gazdasági és etikai leckéiből. *Andrew Carnegie* személyesen nem egyezett bele a kivizsgálásba, mert véleménye szerint az tovább szíthatta volna az ellentétet az ellenséges nemzetek között.

¹ Az egyesület honlapja: <http://carnegieendowment.org/>

² “*Houses and whole villages reduced to ashes, unarmed and innocent populations massacred en masse, incredible acts of violence, pillage and brutality of every kind — such were the means which were employed and are still being employed by the Serbo-Montenegrin soldiery, with a view to the entire transformation of the ethnic character of regions inhabited exclusively by Albanians.*” (Hamuvá vált házak és egész falvak, halomra gyilkolt fegyvertelen és ártatlan lakosság, hihetetlen erőszakos cselekedetek, a fosztogatás és a brutalitás minden formája – ezek voltak azok az eszközök, amelyeket a szerb-montenegrói katonaság alkalmazott és még mindig alkalmaz annak érdekében, hogy teljességében átformálják a kizárólag albánok lakta területek etnikai jellegét.) Saját fordítású idézet a bizottság jelentéséből, amely teljes terjedelmében megtalálható az interneten a <http://archive.org/stream/reportofinternat00inteuft#page/n0/mode/2up> címen.

Ennek ellenére Butlernek sikerült összeállítania egy nemzetközi bizottságot, amely nyolc semleges országból származó tagból állt. Azt állítva, hogy az időzítés létfontosságú, követelte, hogy a jelentés 1913 szeptemberére készüljön el, de a bizottság tagjait hosszú időszakokon keresztül feltartották, így az út végül Augusztus 20-ától Szeptember 28-áig tartott. A munkájuk alapvetően "háborúellenes propaganda" volt. A háborús atrocitásokról gyűjtöttek információt áldozatoktól és szemtanúktól egyaránt. Butler felháborodására a jelentés közzététele hat hónapot késett a hosszú utazások, az egyik bizottsági tag határidőre való elkészülésének sikertelensége, és a jelentés lefordítása által felemésztett idő miatt. Amikor 1914 májusában végül kiadták, nagy érdeklődéssel fogadták, de kritikát is kapott, és néhány balkáni állam tiltakozását és cáfolatát is kiváltotta. Elkésettsége miatt a jelentés nem kapta meg azt a figyelmet, amit megérdemelt, és azt a hatást sem váltotta ki, amit kellett volna, de számos országban megjelent és korának egyik kivételes dokumentuma volt³. Butler megmagyarázza a jelentés összeállításának szükségességét az előszóban: „Az egymásnak ellentmondó jelentések arról, hogy mi is történt valójában e háborúk előtt és közben, és gyakran a háború törvényeinek több küzdőfél általi megsértéséről szóló konkrét és részletes nyilatkozatokkal megtámogatott, kitartó szövegszéd fontossá tették, hogy egy elfogulatlan és kimerítő vizsgálat készüljön erről a teljes epizódjáról a kortárs történelemnek.”⁴

Az 1921-es expedíció az 1913-as úttal elkezdődött munka folytatása felé tett lépést. Fő céljai azonban mások voltak: arra szánták, hogy eloszlassa Albánia helyzetének⁵ nemzetközi krízisét, hogy megvédje, mint államot, meggyőzze az Egyesült Államokat, hogy elismerje a létezését, és megoldást találjon az országhatárok kérdésére. *D'Estournelles de Constant*, a CEIP Balkáni Bizottságának igazgatója *Justin Godart*-t küldte utakra Észak és Dél-Albániába egyaránt, hogy feltérképezze a háború okozta helyzetet. Godart jelentését 1922 januárjában publikálták, de kizárólag franciául, és kis példányszámban. Így kevésbé lett hatásos és ma sem annyira ismert, mint az 1913-as jelentés.⁶

A legfőbb különbség a két jelentés között a céljaikban és a fogadtatásukban rejlik. Mindkettő nagymértékben elfogulatlan és objektív, hiszen tényekre építenek (statisztikákat használnak fel és kiemelik a gazdaság fontosságát a háború által okozott gazdasági károk felméréseivel és a háború alatti banki eljárások és adók teljes leírásával), de olyan elemeket is tartalmaznak, amelyek korlátozzák az írások hitelességét (mint a személyes és érzelmi megközelítések). Ugyanakkor mindkettő részt vesz a nemzetközi ügyek új definíciójának biztosításában, és hozzájárul a modern nemzetközi összetartás alapjainak lefektetéséhez.

*

www.southeast-europe.org
dke@southeast-europe.org

© DKE 2012

Figyelem! *Kedves kutató!* Ha erre az írásunkra hivatkozik, vagy idézi annak egy részét, kérjük, küldjön erről egy email-t a főszerkesztő részére a dke@southeast-europe.org címre. *A tanulmányt a következőképpen idézze:*

Magyar Vivien: A két Carnegie-jelentés: Az 1913-as és az 1921-es balkáni expedíció. *Délkelet-Európa – South-East Europe International Relations Quarterly*, Vol. 3. No. 1. (2012 Tavasz) 2 p.
Együttműködését köszönöm. *A főszerkesztő*

³ Kiadták 1914-ben Washington D.C.-ben. Eredeti címe: *Report of the International Commission to Inquire into the Causes and Conduct of the Balkan Wars*.

⁴ "The conflicting reports as to what actually occurred before and during these wars, together with the persistent rumors often supported by specific and detailed statements as to violations of the laws of war by the several combatants, made it important that an impartial and exhaustive examination should be made of this entire episode in contemporary history." Saját fordítású idézet. <http://archive.org/stream/reportofinternat00inteuoft#page/n5/mode/2up>

⁵ A londoni egyezmény (1914) tartalmazta Albánia elismerését mint szuverén, az Oszmán Birodalomtól független állam. Szerbiát, Görögországot és Montenegrót rákényszerítették, hogy elhagyják az albán fejedelemség területét, de nagy létszámú albán kisebbségek maradtak a határokon kívül. Ez hozzájárult a növekvő szerb-albán konfliktushoz. http://www.albanianhistory.net/texts20_1/AH1913_2.html

⁶ Az eredeti, 1913-as jelentést újra kiadták az 1990-es években az új balkáni háború során. *The Other Balkan Wars: A 1913 Carnegie Endowment Inquiry in Retrospect*, Washington D.C.: Carnegie Endowment Book, 1993.